

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א

בענין:

**מרתנה על מנת
להחזיר בד' מינים**

- רלו -

נמסר בחוה"מ סוכות ה'תשע"ב

עיצוב גרפי ועימוד: תמנתי עיצוב גרפי

בליל שבת פרשת תולדות יחל השיעור בשעה 9:00 בערב
ויהיה בענין מכירי כהונה

בברכת שבת שלום,

המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה לתמנתי: timnal@zahav.net.il

מתנה על מנת להחזיר בד' מינים

[שיטות הראשונים בגדר 'מתנה על מנת להחזיר']

תאמר שחייב באונסין, מה בינו לבין השואל שלא יצא [והרא"ש חולק על דבריו מפני שסו"ס לא נתקיים התנאי ואגלאי דבגזילה היתה בידו]. הרי מוכח מהרי"ד דמתנה עמ"ל קנין לזמן הוא, שעל כן הוקשה לו מה בינו ובין השואל והוצרך לחילוק דחוב אונסין, אבל אם מתנה עמ"ל קנין עולם הוא בתנאי הלא מעיקרא לא קשיא מידי דהא חלוק טובא משואל שאינו אלא לזמן [וא"כ אף אי נימא דבמעמ"ל יתחייב באונסין, שאף זה בכלל תנאו, לא הוי כשואל]. וכן מבואר להדיא בפסקי הרי"ד, שהוסיף לפרש שאין לומר דשאני מתנה עמ"ל משואל דקנוי לו מיהא לאותו הזמן, שהרי גם שואל קנוי לו החפץ לאותו זמן. ומזה הכריח שחלוקים הם לענין חיוב אונסין, שהשואל חייב והמקבל מתנה פטור הלכך הוי בכלל 'לכס'. - הרי מבואר בדבריו דמתנה עמ"ל קנין לזמן היא.

ואמנם מתאימים הדברים עם מש"כ הרי"ד (בפסקיו שם מו, וכ"ה בספר המכריע) שאם יתן אדם לולבו לקטן ביום טוב ראשון במתנה עמ"ל - אין לחוש, שהרי חוזר לבעליו ממילא. ור' זירא דאמר לא ליקני מיירי באופן שהקטן חוזר ונותן את האתרוג לאחרים כדי שיצאו בהם, ובזה אמרינן שאין לו דעת להקנות.

[ד' מינים הקנויים ב'קנין פירות', האם חשיבי 'לכס']

ב) ולענין טענת הרא"ש שאם קנין לזמן הוא היאך קרינן ביה 'לכס' - צ"ל בדעת הרי"ד שאף קנין לזמן בכלל 'לכס' הוא, ולא דמי לשואל שחייב באונסין משא"כ זה שפטור מאונסין והרי באותו הזמן הוא שלו. [דאף דקנין לזמן הוא רק קנין פירות, ולשיטת הרמב"ן וסיעתו גם לשואל יש קנין פירות בחפץ לענין שימושיו, כבר נתבאר בשיעור הנ"ל שאין זו דרגת בעלות דקנין פירות דעלמא, ומוכח כן מהא דבבבא אילנות בק"פ הדין הוא שמביא ביכורים ואילו שואל ושוכר אינו מביא כלל. ואכ"מ].

ומצינו בזה - בנידון קנין לזמן אי הוי בכלל 'לכס' - פלוגתא דרבוואתא; בהא דאמרינן (בב"ב קלז) גבי הנותן שדה לחברו 'אחריתך לפלוני' דלרבי הוי קנין לזמן [כלומר לימי חייו] ואם מכרה לאחר אינה מכורה, וכשמת פקע קנינו ועוברת השדה לאותו פלוני, ומ"מ לענין אתרוג ככהאי גוונא ד'אחריתך' יוצא בו ידי חובתו, דאי לא הכי למאי יהביה ניהליה. ופרשב"ם שהרי אין באתרוג פירות אחרים ולא ניתן לראשון אלא לקיים בו מצות נטילה ו'לכס' קרינן ביה, שאין לשני כח בו כל זמן שראוי לזה הראשון לצאת בו. כלומר דהוקשה לרשב"ם הלא מהסוגיא בגטין (מו) מבואר שכל קנין לזמן הוי 'קנין פירות', וכפי שהעמיד הר"ן (בנדרים כט) הך כללא עפ"י סוגיא זו, והדבר פשוט בסברא, שכל שאין לו קנין על הזמן העולמי הרי לא קנה את החפץ לגופו אלא לשימושים זמניים והיינו 'קנין פירות', וא"כ מה טעם יצא בגוונא

א) אמר רבא הא לך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי, נטלו והחזירו - יצא. לא החזירו - לא יצא (סוכה מא:). וכתב הרא"ש (שם) שמתנה על מנת להחזיר מתנה גמורה היא לעולם ורק מחמת התנאי חייב להחזיר [ואם לא החזיר לא נתקיים התנאי ואגלאי למפרע דלאו מתנה היא מעיקרא], דאי תימא מתנה לזמן היא, היאך יצא ידי חובתו ביום ראשון הא בעינן 'לכס' משלכם, והוי כאתרוג השואל שלא יצא בו [וכבר נתבאר במק"א] גדר שאילה, אם הוא קנין בחפץ לענין ההשתמשות זמנית, או דלמא אין לשואל אלא זכויות שימוש בשל חברו. ומכל מקום לכו"ע אין השואל בכלל 'לכס'. [וכן הביא בקצוה"ח (רמא סק"ד) מהריטב"א (בקדושין ו. וכו"מ בדבריו בסוכה מו) דמתנה ע"מ להחזיר מתנה לעולם היא ורק התנאי הוא המחייבו להחזיר. ונפקא מינה - כתבו הרא"ש והריטב"א - שכשמחזיר המקבל לנותן צריך להקנותו לו במתנה, שהרי עד עתה היה הדבר שלו לעולם הלכך כל שלא הקנהו לא נתקיים תנאי החזרה]. [אלא שמבואר בפוסקים (ערא"ש שם; או"ח תרנח, ובשעה"צ כה) שאף בנתינה ובהחזרה בסתמא אמדינן דעתייהו לעשות באופן המועיל, הלכך גם אם לא פירש שנותן לו במתנה לעולם ע"מ להחזיר חשיב כאילו פירש כן, וגם אם לא הקנה לו המקבל בפירוש בהחזרתו דיינינן ליה כאילו הקנה, שהרי רצונו לצאת בו וכל שאינו מקנה לו בחזרה לא נתקיים התנאי ולא יצא].

והוכיח הרא"ש כן מדאמרינן (סוכה מו:): לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא, דינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו. ואם הוא רק קנין לזמן הלא אפשר ליתן לינוקא באופן הרגיל דמתנה ע"מ להחזיר וכעבור הזמן יפקע ממילא קנין הקטן ויחזור לבעליו - ומוכח דקנין לזמן לא מהני וצריך להקנותו לעולם ע"מ שיקנהו לו בחזרה, הלכך בקטן לא אפשר.

אכן כבר עמד בספר שער המלך (זכיה ג,ו), שאין כן שיטת הרי"ד, ממה שהביא הרא"ש (בסוכה מא) בשם הרי"ד שהנותן לחברו אתרוג ע"מ להחזיר ונאנס בידו - פטור המקבל מלשלם, שאם

א שיעור רכט

ב האחרונים העירו על לשון הרמ"א (תרנח,ה) 'וצריך לחזור וליתנו לבעליו במתנה כדי שיהיה של בעלים ויצאו בו' - והלא ההקנאה שבתחורה אינה צורך הבעלים כלל אלא צורך המקבל, שאם לא יקנהו לבעלים לא נתקיים תנאו ואינה מתנה (ע' הגהות הגרי"ב ומשנ"ב שם, מנח"ב צד וקה"ב ב"ב לט). אך נראה שלשונו מתפרשת כפירוש וגדר למה שכתב שצריך לחזור וליתנו לבעליו, כלומר ליתן לו בהקנאה גמורה, הקנאה שאפשר לצאת בה [אכן אף אם כבר יצא הבעלים ידי חובתו ותו א"צ 'לכס', מוטב שצריך להקנות לו במתנה כדי שיוכל לעשות בו ככל חפצו], שאל"ה הרי אינו מקיים תנאו. ואין כאן נתינת טעם.

ג ולפי"ז מש"כ המשנ"ב (יד סק"ב) גבי מעמ"ל בציצית שצריך המקבל לחזור וליתנו לבעליה במתנה, ג"כ הכוונה רק לאפוקי אם מפרש איפכא אבל בסתמא מהני. ויתכן שאף אם נימא בלולב שצריך להקנות במפורש, כפשוטו לשון הרמ"א, דוקא התם שאינו יודע אם הנותן קיים המצוה, ולכן כשמחזיר בסתם שמוא אין דעתו להקנות, משא"כ בציצית ודאי דעתו להחזיר באופן המועיל.

באופן שאין דעתו להקנות למקבל כלל אלא להערים כדי שיוכל המודר ליהנות, ונקטה המשנה לשון 'שאם הקדישה' משום שכך היה המעשה דבית חורון שהמקבל הקדישה, אבל לעולם אין תלוי הדבר באפשרות להקדיש בדוקא אלא בדעת הנותן, אם נתן לו בתורת מתנה גמורה שיכול הלה להשתמש בה אם לאו. וכ"כ הר"ן (בנדרים שם). ומקור שיטתם ברמב"ן (קדושין ו).

ונראה ששני תירוצי הראשונים הללו תלויים בגרסת המשנה, שהרי"ד בפסקיו העתיק המשנה בלשון 'כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה', ומשמע שזהו כלל האמור בכל המתנות, ועל כן הוקשה לו ממתנה ע"מ להחזיר והוכרח לתרץ שהיא מתנה לזמן והרי יכול להקדישה לזמן. ואולם הר"ן (בנדרים שם) גרס 'כל מתנה שאינה שאם הקדישה וכו' ודייק מלשון זו דדוקא כהיא דמתנת בית חורון שהיא בהערמה והריהי 'מתנה שאינה', אבל לאו כללא הוא לכל המתנות. ולשיטה זו מעיקרא לא קשיא ממתנה ע"מ להחזיר שהרי אין שם הערמה, ותו אין כל הכרח לומר שהיא מתנה לזמן!

ואיכא נפקותא להלכה, דהגר"י מליסא בדרך החיים (תרנח) כתב שכל שאין בכח המקבל ליתן הדבר לאחר אינה מתנה כלל ואינו יוצא בזה ידי חובת ד' מינים ביום הראשון [וכתב שהאר"י בזה במק"א. ואינו לפנינו]. ובבאור הלכה (שם ד) חלק עפ"י"ד הרא"ש הר"ן והריטב"א (שהובאו ברמ"א שם) שמותר ליתן אתרוג במתנה על מנת שלא יקדישו או שלא יתנו לאחר, דלא גרע ממתנה ע"מ להחזיר. [ונראה שכן נוהגים העולם, שהרי באופן הרגיל הנותן לחברו את המינים במתנה ע"מ להחזיר, מקפיד שלא יתנו לאחר אלא יחזירו לו לאחר שנוטל]. והרי לפי האמור מבואר שכבר נפתחו הדברים בקמאי, ודעת הדה"ח היא דעת הר"י דכללא הוא בכל המתנות כולן שאם אין למקבל רשות להקדיש או ליתן לאחרים - אינה מתנה. ודעת הרמ"א כשיטת רוב הראשונים שאין כאן כללא אלא אתא לאפוקי הערמה!

ובזאת ארווחא ליישב שתי קושיות. האחת, מה שעמדו האחרונים מהסוגיא בב"ב (קלז) שהנותן מתנה ע"מ להחזיר ולא אמר 'לי' והלה הקדיש והחזירה כשהיא מוקדשת - נתקיים התנאי, שהואיל ולא אמר 'לי' הרי לא התנה שיהא החפץ ראוי לו לאחר החזרה [וכבר דנו הפוסקים דבד' מינים אנן סהדי שאינו חפץ שיקדישו, וכאילו אמר 'לי']. ובשלמא להרא"ש ניחא שיכול המקבל להקדישה לעולם שהרי היא מתנה עולמית בתנאי, אבל אם נקוט [כהרי"ד] שמתנה לזמן היא, היאך יכול להקדיש ולהחזירה כשהיא מוקדשת, והלא אין לו בה אלא קנין

1 יש העיר שאמנם הגירסה בפסקי הר"י"ד בסוכה 'כל מתנה שאם הקדישה', אך בתוספותיו שם הגירסה 'מתנה שאינה' וכפי הגרסה שלפנינו. ובפסקי הר"י"ד בנדרים חלוקת הגורסאות בכת"י. גם יש להעיר דהר"י אביגדור גרס 'מתנה שאינה' הגם שסובר דכללא הוא לכל מתנה כמבואר להלן בפנים.

2 ונראה שאף להרי"ד דבכל מתנה בעינן שהמקבל יכול להקדישה ולהקנותה, אין זה בגדר סיבה לחלות המתנה אלא סימן, וכל שאינו יכול להקנות או להקדיש מחמת מניעה אחרת, כגון שאין לו דעת - מתנה היא. ועל כן נקט הר"י"ד שאם נותן לקטן במתנה ע"מ להחזיר יצא, הגם שאין הקטן יכול להקנות או להקדיש.

3 ומסתבר עוד שאם מה שמקפיד להעבירה לאחר הוא רק מפני חששו על שמירת המינים, אבל מסכים שיתן או יקדיש לזמן באופן שהם שמורים ומבוטחים - אין כאן חסרון ב'לכס'.

4 ואף שאין יכול להקנותה בחזרה שהרי היא מוקדשת (כן הקשה הנתיב"מ רמא) - אך באופן שאמר ע"מ שתחזירה' ולא אמר 'לי' מודה הרא"ש דבהחזרה גרידא סגי (קה"י ב"ב לט).

ד'אחרי' ב'בארוג שאין לו בו אלא קנין לזמן. וזהו שהוצרך הרשב"ם לפרש שאף קנין לזמן הוא קנין הפירות לשימושי החפץ בכלל 'לכס' הוא, כל שאין לאחר זכות ושליטה לאותו הזמן. ואולם הרא"ש שם מפרש כוונת הגמרא שהואיל ולא הקנה לו האתרוג אלא כדי לצאת בו, ודאי דעתו להקנותו לו בקנין גמור, קנין הגוף ולא קנין פירות. ועל פי זה למד לדינא (בתשובה לה. וכן נפסק בשו"ע אה"ע כה"ט) שהמשאיל לחברו טבעת כדי לקדש בו את האשה, יכול הלה לקדש בה דאמדינן דעתיה שהקנה לו הטבעת בקנין גמור שהרי על דעת כן השאילו, לקדש בה. הא קמן שהרא"ש הולך לשיטתו דקנין פירות אינו בכלל 'לכס' ורק משום דאמדינן דעתיה שמקנהו קנין הגוף מהני באתרוג, ואילו הרשב"ם נקט כהרי"ד שאף קנין פירות בכלל 'לכס', וזו היא סברת הר"י"ד.

ונראה לבאר ביסוד מחלוקתם אם 'קנין פירות' חשיב 'לכס' בד' מינים, דפליגי בגדר דין 'לכס' שאמרה תורה [ודברנו בחקירה זו במק"א]; הרא"ש נקט שהוא דין בחפצא של המינים, כשאר הלכות שנאמרו במינים גופייהו כגון 'הדר' ו'חסר', שלפי זה נראה בפשיטות שצריך שיהיו המינים עצמם שייכים לו לגמרי ולא סגי בקנין פירות שאינו אלא קנין לשימושי המינים ולא במינים עצמם, ואילו הר"י"ד והרשב"ם נקטו ד'ולקחתם לכס' היינו דין שנאמר בלקיחה, להיות לקיחת המינים לקיחה של בעלים, כדרך אדם הלוקח את שלו, אבל אין זה דין בחפצא דהמינים גופייהו, ולפי"ז מסתבר דסגי כשהלקיחה שייכת לו, כלומר שהאתרוג שייך לו לענין נטילתו, הגם שגופו אינו שלו.

[יסוד פלוגתת הראשונים בדין מתנה ע"מ להחזיר; דין מתנה שא"א להקדישה]

ג) ויסוד פלוגתת הראשונים אם גדר מעמ"ל הוא מתנה לזמן או מתנה לעולם, נראה דתליא בחילוקי שיטות הראשונים בגרסת המשנה ופירושה, דהנה תנן בנדרים (מח). גבי מעשה באחד בבית חורון שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה משיא את בנו, ואמר לחברו חצר וסעודה נתונים לפניך כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה, ואמר המקבל אם שלי הם הרי הם מוקדשין לשמים, א"ל לא נתני לך שתקדישם לשמים, ואמרו חכמים כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת - אינה מתנה. והקשו הראשונים לפי"ז אמאי מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה והלא אין יכול להקדישה, וכמבואר בב"ב (קלז) שבאומר 'על מנת שתחזירה לי' - דחזי לי משמע, שיהא ראוי לו לשימושו ולא כשהיא מוקדשת. ותירץ בתורי"ד (סוכה מא) דכיון דמתנה ע"מ להחזיר הוי קנין לזמן הרי יכול להקדיש לאותו הזמן עד שיחזירו. והרא"ש (בנדרים מח ובב"ב קלז) תירץ באופן אחר, דלעולם הוי מתנה גם אם אין יכול להקדישה, והדתנן שאינה מתנה זהו רק

ד ע' שיעורים פג, קלא,ה.

ה ויש בזה חידוש, דכיון דקיי"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף ולא חשיב כשלו לענין יציאת שן ועין ושאר הלכות, מהיכי יתני לדרוש מדנפשי' ולקחתם לכס' דסגי בלקיחת בעלים ולא בבעלים ממש בכלל דוכתא. ולפמש"כ באב"ז (ח"מ כה) לפרש בשיטת הר"י"ד דאמדינן דעתיה שנתכוין להקנות לו בענין המועיל לצאת בו, דהיינו קנין הגוף לזמן (וכשיטת הר"י אביגדור המבוארת בפנים להלן), ניחא. ונראה שיתכן לפרש כן גם ברשב"ם, שהואיל ואין לו בו שימושי אחרים אלא נטילה, אמדינן דעתיה שנתכוין להקנות בענין שמועיל לנטילה.

שבתחילה דעת ר"ג היתה לכך שיקנה לו ר"י או אחד מהנוטלים^ט. ואילו מדברי התוס' בערכין (ל) הוכיח הקצוה"ח (רמא סק"ד) כדעה החולקת, שצדדו לחדש שבהקנאה לזמן לא מהני קנין סודר, ונקטו בדבריהם שאלה ושכירות או מתנה עמ"ל. הרי נקטו שמעמ"ל קנין לזמן הוא. הא קמן שתי שיטות בתוס' בגדר מתנה עמ"ל, והם שני תירוצי התוס' בב"ב הנ"ל.

[שיטת הר' אביגדור והקצוה"ח במתנה ע"מ להחזיר; קנין הגוף לזמן]

(ד) והנה הקצוה"ח סבר לנטות מדברי הרא"ש ולומר דמתנה ע"מ להחזיר מתנה לזמן היא, וכתב שחיפש מקור לכך בראשונים עד שמצא תשובת הר' אביגדור כהן צדק המובאת בשו"ת הרא"ש (לה) שמפורש בה כמה פעמים דמעמ"ל קנין לשעה היא [והרא"ש שם חלק על הר' אביגדור בכל דבריו, וכשיטתו]. אכן יש לתמוה טובא מהמבואר באותה תשובה גופה - וכבר עמדו בזה החזו"א (אה"ע עד סקי"ח) והקה"י - שכתב שם הר' אביגדור שאם נתנו לאדם טבעת במתנה עמ"ל וקידש בה את האשה מקודשת שהרי יכול לקיים תנאו אם יקנה אותה מהאשה בכסף מלא ויחזירנה לנותן. וקשה, אם היא מתנה לזמן - כמבואר בכל לשונו - מדוע צריך לקנות מהאשה הלא בתום הזמן בטל הקנין ממילא וחוזרת הטבעת לבעליה הראשונים^י.

ועוד יש לעיין, דהר' אביגדור שם הקשה על עצמו מדוע מתנה עמ"ל היא מתנה והלא אין המקבל יכול להקדישה וכלל הוא דכל מתנה שאין יכול להקדישה אינה מתנה. ותירץ שיכול להקדישה ולפדותה מן ההקדש ולהחזירה. הרי חזינן שאינו סובר כהר"ד שהמתנה נפקעת ממילא כשעבר הזמן, שאם כן מדוע צריך לפדותה [והר"ד אכן תירץ הוא על הקושיא הנ"ל שיכול להקדישה לזמן, כל זמן שהמתנה חלה, ולאחר הזמן נפקע ההקדש ממילא]. ומחמת קושיות אלו נדחקו בחזו"א ובקה"י בלשון הר' אביגדור לפרשו שלא כהבנת הקצוה"ח בדבריו. אכן הדברים צ"ע, דהא ודאי לשונו מורה כהבנת הקצוה"ח שהיא מתנה לזמן וא"כ קשה אמאי צריך לפדות מן ההקדש או לקנות מן האשה כדי להחזירה.

אכן לכשנדקדק בדברי הר' אביגדור נראה שיש כאן שיטה שלישית, הממצעת בין הרא"ש והריטב"א לרי"ד, וכן נראה שהבין הקצוה"ח בשיטת הר' אביגדור. דהנה הר' אביגדור הקשה האיך יוצאים באתרוג במתנה עמ"ל ומאי שנא מאתרוג השאול, דהא קנין פירות אינו בכלל 'לכם' [ולא ס"ל דקנין פירות בכלל 'לכם' כנ"ל בדעת הר"ד והרשב"ם], ותירץ שלאותה שעה מיהא הוי קנין הגוף. הרי נראה גדר ממוצע - 'קנין הגוף לשעה' [לא 'קנין הגוף לעולם' כהרא"ש, ולא 'קנין פירות לשעה' כהר"ד]. אלא שגדר זה צ"ע, והלא משמע בסוגיא בגטין (מז)

^ט לא הבנתי הראיה, שי"ל שסברת התוס' בקושיא דאיכא קפידי שהמקבל יחזירו בעצמו ולא יעבידו לאחרים, והרי ס"ס לא קיים תנאי זה, והלא אף אם מתנה לזמן היא הלא התנה שאותה מתנה נעשית בתנאי שיחזיר. וע' קה"י ב"ב סוס"י לט שכתב לדייק מלשון התוס' בקדושין (ו: ד"ה לא החזירו) כהרא"ש שצריך הקנאה בחזרה.

^י וא"כ מסתבר שאינה מקודשת כלל, ככל מקדש במעמ"ל שאינה מקודשת אם מגורה דרבנן אטו חליפין או מאדוריתא שאין לה הנאה בגוף החפץ (ע' קדושין ו: ובראשונים).

זמני ואי אפשר לו להקדיש אלא לאותו הזמן הקנוי לו, כלומר עד שמחזיר. ועוד קשה, אם כל מתנה עמ"ל מתנה לזמן היא, למאי צריך לתורת 'תנאי' דעל מנת להחזיר [הראשונים נחלקו אי בעי במתנה עמ"ל תנאי כפול, ואף להסוברים דלא בעי היינו רק משום אומדנא דמוכח שלא נתן אלא ע"מ להחזיר, או משום שכל האומר 'על מנת' א"צ לכפול התנאי - הא מיהת מבואר דלכו"ע איכא לתורת 'תנאי' במתנה זו], והלא מעיקרא לא נתנו לו אלא לזמן מוגבל וכעבור הזמן ממילא שייך לנותן.

אכן לפי האמור קושיא חדא מיתרצא בחברתה, שהרי בעצם לא הגביל את מתנתו לזמן רק התנה ע"מ להחזיר, אלא שלפירוש הר"ד במשנה בנדדים דכל מתנה שאין יכול להקדישה אינה מתנה, יש הכרח להגביל המתנה לזמן, שאם היא מתנה לעולם הלא אין אפשרות להקדישה לעולם מחמת התנאי וא"כ אינה מתנה, ועל כרחק להגביל את מתנתו לזמן מסוים, עד שיחזיר, והרי יכול להקדיש עד לאותו הזמן. נמצא אם כן שהגבלת הזמן נסבבת בע"כ מכח התנאי. וא"כ הרי לא שייך להקשות ל"ל לתורת תנאי, שהרי רק מכח התנאי נולד ההכרח להגביל את המתנה לזמן. ומובן גם כן שאם לא אמר 'לי' בתנאו ויכול המקבל להקדישה, שוב אין כל הכרח לומר שהיא מתנה לזמן, שהרי ההכרח להגבלת הזמן הוא רק מכח שאין יכול להקדיש, אבל אם יכול להקדיש שוב הדינן לגדר דמתנה לעולם עם תנאי החזרה.

הרי נתבארה ונתישבה היטב שיטת הר"ד דמעמ"ל מתנה לזמן היא. וגם נתבאר דלשאר הראשונים אין להם כל מקור והכרח לגדר זה, ועל כן נקטו שמתנה לעולם היא. ונראה ששתי שיטות אלו הם שני התירוצים בתוס' בב"ב (קלוז), שהקשו על מימרא דרבא דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה והרי מתנה שאין יכול להקדישה היא. ותירצו בתירוץ אחד דדוקא בגוונא דהערמה אינה מתנה, וכדתנן 'כל מתנה שאינה', וזה כשיטת הרמב"ן הרא"ש והר"ן הנ"ל. ועוד תירצו שיכול להקדיש לאותו הזמן שקיבל המתנה, והוא תירוץ הר"ד דמתנה לזמן היא ולאותו זמן הרי יכול להקדיש.

ואכן שיטת התוס' בזה אינה מוכרעת, שכבר הוכיח באבנ"מ (כח סקנ"ג) שדעת התוס' בקדושין (ו) כהרא"ש, ממה שהקשו במעשה דר"ג וחכמים שהיו באים בספינה ולא היה לולב אלא לר"ג שלקחו באלף זוז ונתנו לר' יהושע במתנה ע"מ להחזיר, נטלו ר' יהושע ויצא בו ונתנו לראב"ע ויצא בו ונתנו לרע"ק ויצא בו והחזיר לר"ג (סוכה מא: -) והרי לא החזיר ר' יהושע לר"ג והיאך נתקיים התנאי. ותירצו שדעתו של ר"ג היה לכך, שלא היה חושש אלא שיחזור לידו אחר שיצאו כולם. והנה לשיטת הר"ד דמתנה לזמן היא, אין מובן מאי קשיא להו, שהרי סוף סוף חזר האתרוג לידי ר"ג לאחר זמן ומה לי אם החזירו ר' יהושע בעצמו או שאחר החזירו, מ"מ עיקר התנאי היה שיחזור האתרוג דהא אין צריך הקנאה מאת המקבל לנותן, והרי חזר האתרוג. אלא מוכח שנקטו התוס' כהרא"ש שהיא מתנה עולמית והמקבל צריך להקנותו מחדש לנותן, ולכן הקשו הלא ר' יהושע שקיבל המתנה לא הקנהו בחזרה לר"ג, ומה מהני החזרת רע"ק. והוצרכו לתרץ

מהרשב"א (בב"ק מט) דגר ששכר בית ומת באמצע תקופת השכירות, דלא אמרינן כל הקודם זכה בו לאותה תקופה אלא הבית חוזר ממילא למשכיר. ופירש הגרש"ק טעם הדבר שיש להבחין בין הבעלים העיקרי של החפץ למי שהוא בעלים על זכויות בלבד [וכתב שאף 'קנין פירות' למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף, אינה בעלות עיקרית אלא בעל זכויות שימוש בלבד], וכל בעלות עיקרית כוללת ממילא בעלות על הזכויות אלא אם הקנה אותן זכויות לאחר שאז קנין זה מעכב על הבעלים העיקרי. ועל כן מיד כשמת הגר השוכר, הואיל וכעת אין בעלים אחרים על הזכויות הרי הן שייכות ממילא לבעלים העיקרי בלא צורך במעשה קנין חדש, דלעולם הבעלים העיקרי הוא הבעלים על הזכויות כל שאין דבר אחר המעכב. ולפי"ז ביאר דבהפקר לזמן לא יתכן שמפקיר רק את ה'קנין פירות' [כדאמרינן בגטין דקנין לזמן היינו קנין פירות], כי אם הבעלות העיקרית עדיין שלו הרי ממילא הכל נעשה שלו ולא הפקר הוא כלל, ועל כרחק כדי ליצור חלות הפקר לזמן צריך להפקיר גם את הגוף, כלומר שלזוכה יהיה כח שליטה על הזמן העולמי, דאם יזכה בתוך הזמן המוגבל שוב יהא שלו לעולם, וכגדר 'אחריו' לרשב"ג. וזהו טעם הרא"ש והב"י דבהפקר לזמן קנה הזוכה עולמית. ולפי"ז הקשה היאך יתכן לקנות גוף לזמן [כהא ד'אחריו' לרשב"ג דקנין הגוף לזמן הוא] הלא כיון שהקונה הוא הבעלים העיקרי באותו הזמן יש לו ממילא כח שליטה על הזמן דלעולם - ומתוך כך הכריח הגרש"ק (בב"ב ס"ו ל) שבמכירת גוף לזמן יש שיור חיובי במכירה, כלומר שבעצם מכר הכל אלא שמשייר באופן חיובי את הבעלות על הזמן שלאחר חיי הראשון. וזו כוונת הלשון בדברי רעק"א בתשובה (תנינא פח, מובא בקוב"ש ב"ב סג) דהוי כהקנה הכל לחברו והלה חוזר ומקנה לו את מה ששייר, כלומר שגדר השיור אינו העדר אלא שיור בחיוב.²

והוכיח הגרש"ק הך גדר דשיור חיובי, ממה שמבואר בגמרא בב"ב (סג) ובתוס' דלר"מ דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל, כמו כן יכול לשייר לעצמו פירות דקל, משא"כ לחכמים שאינו מקנה כמו"כ אינו משייר [אלא אם משייר 'גוף לפירותיו']]. וצריך באור כיצד יתכן לשייר פירות שיצמחו הלא הם שייכים לבעלים ממילא ולא מחמת קנין. ועל כרחק שהשיור גדרו חלות חיובית, הלכך כשם שיכול לפעול חלות קנין לר"מ על פירות עתידיים, כך יכול לפעול חלות 'שיור' בהם.

וביותר יש להוסיף ולהוכיח כן מהא דכתב הרמב"ן שם דהנותן שדה לחברו ומשייר לעצמו קנין פירות ואמר 'לי', דיינינן ד'לי' ולא ליורשי קאמר ואם מת אין ליורשיו כלום. וכתב הריב"ש (רנו) שיש לחלק בין הך שיור דקנין פירות למוכר חצי שדה ומשייר חציה ששייך החצי המשוייר ליורשיו. ומבואר בדבריו כחילוק האמור, דבחצי שדהו גדר השיור הוא העדר קנין על החצי, וממילא שייך לו וליורשיו כדמעיקרא. משא"כ במשייר קנין פירות שהוא בהכרח בגדר שיור חיובי, שבעצם הכל שייך

שכל קנין לזמן 'קנין פירות' הוא, וכמו שהעמיד הר"ן כלל זה כנ"ל.

אכן מצינו גדר כזה בסוגיא בב"ב (קלו) ב'אחריו' לפלוני' דלרשב"ג דקיימא לן כוותיה אין לשני אלא ממה ששייר ראשון, ואם מכרו הראשון לאחר - מכור, וכן אם כילה את המתנה ואכלה - מה שאכל אכל. ואף שאין לו קנין לעולם אלא רק לזמן - ס"ל לרשב"ג דהוא קנין הגוף לזמן, שבאותו זמן שיש לו למקבל בעלות בחפץ יש לו אפשרות שליטה על הזמן העולמי על ידי שמכלהו או שנותנו לאחר, ורק אם לא עשה כן נפקעת מתנתו לאחר הזמן, ועל כן חשיב קנין הגוף, מחמת אפשרות השליטה לזמן עולם, ולא אכפת לן במה שאפשרות זו עצמה מוגבלת לזמן. וא"כ זהו הגדר דמתנה ע"מ להחזיר לשיטת הר"א אביגדור; שיש לו בה קנין הגוף לזמן, ונפ"מ שאם נתנו באותו זמן לאחר - מה שנתן נתון. ועל כן נקט הר"א שאם מקדיש חל ההקדש לעולם אלא שכדי לקיים התנאי מחויב הוא לפדותו מהקדש ולהחזירו [ואל"כ תיבטל המתנה למפרע מחמת אי קיום התנאי], וכן כשקידש בטבעת שניתנה לו במתנה עמ"ל - הרי בעצם הטבעת קנויה לאשה לעולם אלא שכדי לקיים תנאו מחויב הוא לקנותה מהאשה ולהחזירה.

ומוכח כן מתוך דברי הר"א אביגדור, שמבואר שם שנקט כהר"ד בפירוש מתניתין דמעשה דבית חורון, דכללא הוא שכל מתנה שא"א להקדישה אינה מתנה, ועל כרחק שיכול להקדישה, ונקט עוד שאם הוא קנין פירות גרידא לא יצא באתרוג לרבי [ולא ס"ל כחידוש הרשב"ם והר"ד דסגי בקנין פירות דליהוי לקיחה ד'לכם'] - ומזה הוכרח לומר שיש לו בו קנין הגוף לזמן ועל כן לא הוי כשואל.³

אלא שלפי"ז יש להבין דברי הר"ן בנדרים (ל) הנ"ל שיסד עפ"י הסוגיא בגטין שכל קנין לזמן אינו אלא קנין פירות. והרי ב'אחריו' מצינו קנין לזמן שהוא קנין הגוף, למאי דקיימא לן כרשב"ג. אכן יש לבאר בהקדם דברי הרא"ה המובאים בחדושי הר"ן בגטין (פג) שכשם שהמגרש את אשתו ליום אחד מגורשת לעולם כיון דפסקה פסקה, כך המקנה לחברו גוף ופירות ליום אחד - הרי הוא שלו לעולם, ומה שמצינו קנין לזמן זהו רק בקנין פירות. והקשה האבנ"מ (כח סקנ"ג) מ'אחריו' לפלוני' דלרשב"ג הוי קנין הגוף ואעפ"כ אינו שלו לעולם אלא כשמת נקנית השדה לפלוני. וכבר האריכו בזה הגרש"ק והגרא"ו.

ונראה לבאר עפ"י מה שכתב הגרש"ק (במערכת הקנינים) בהא דמבואר בגמרא (נדרים מד) שיכול אדם להפקיר חפץ לזמן, ואם אחר לא זכה במשך אותו הזמן - חוזר החפץ לבעליו, ואולם אם קדם אחר וזכה בינתים - כתב הרא"ש שזכה בו לעולם. וכן דייק רעק"א (בתשו' קמה) מלשון הב"י (באו"ח רמו), ותמה על טעם הדבר, הלא הפקיר רק לזמן והאיך הוא של הזוכה לעולם. וביאר הגרש"ק בהקדם דברי המחנ"א (זכיה מהפקר ט) שהוכיח

¹ לפי"ז מכר אילן לזה ופירותיו לאחר, דאמרינן (ב"ב קמח ובתוס') לא שייך מקום הפירות והרי הם דבר שלא בא לעולם ואין לאחור בהם כלום - הקונה את האילן הוא זה שזכה בפירות ולא המוכר, שהרי זכויות הפירות שייכים ממילא לבעלים על הגוף גם אם לא היתה חלות מכירה עליהם, וכמו שכתב הרשב"א שם.

² ואף שלרבי אין לקונה אפשרות שליטה לעולם, צ"ל דבאתרוג מודה שדעת הנותן לצאת בו והוי כמקנה להריא הגוף לזמן. ודאיתנן להכי שוב י"ל כן בדעת הר"ד דס"ל דאתרוג שאני שדעתו להקנות כדי שיצא בו הלכך חשיב קנין הגוף לזמן. וכן הבין דבריו באבנ"ז חו"מ כה.

לקונה דהא זוכה ממילא מכח קנין הגוף בכל הזכויות והשימושים, אלא ששייר המוכר באופן חיובי את הק"פ לעצמו והפקיעו מן הקונה, הלכך נקטינן כבעלמא ד'לי' משמע לי ולא לירשי.

ואם כן הרי מובנים דברי הרא"ה והר"ן, דקנין הגוף כולל את הבעלות כולה מפני שהוא הבעלים העיקרי, ועל כן כשמקנה קנין הגוף לזמן הרי כיון דפסקה מיניה הבעלות העיקרית פסקה ושוב יש לחברו כח שליטה לעולם, ושאינה היא ד'אחרין' לרשב"ג שמשיר לפלוני באופן חיובי את הזמן דאחרין. וזהו שכתב הר"ן בנדרים דסתם קנין לזמן אינו אלא קנין פירות, שהרי אי אפשר להקנות בעלות עיקרית לזמן אלא בדרך שיר חיובי, אבל בסתמא דמלתא כשאין שיר חיובי הרי כשמקנה גוף בע"כ הוי קנין עולם, הלכך סתם קנין לזמן אינו אלא קנין פירות.²¹

והירש הר' אביגדור שאף במתנה על מנת להחזיר דיינינן ליה מכח התנאי כנותן את הגוף לזמן וכמשייר לעצמו באופן חיובי את הזמן העתיד, דומיא ד'אחרין'. ועל כן אם הלה ימכור או יקדיש - חלה מכירתו והקדשתו לעולם אלא שמחמת קיום התנאי על כרחו לקנותו או לפדותו ולהחזיר.

הרי עלו בידינו שלש שיטות מבוררות בגדר 'מתנה על מנת להחזיר'; להרא"ש הוא קנין לעולם על תנאי, להר' אביגדור - קנין הגוף לזמן על תנאי. ולהרי"ד - קנין פירות לזמן על תנאי.

[אתרוג השותפין ואתרוג הקהל]

ה) ומעתה יש לבאר שאר דברי הר' אביגדור שם, שכתב שם שכשם שמועילה מתנה עמ"ל בד' מינים, דהא גוף לשעה מיהא הויא וקרינן ביה 'ולקחתם לכם' דאשעת לקיחה קפיד רחמנא ובאותה שעה שלו הם, כך מהני באתרוג השותפין כשנוטל אחד מהשותפין למצוה, כיון שבאותה שעה שנוטל - שלו הוא. ואף דאמרינן בב"ב (קלו) דהנוטל אתרוג השותפין לא יצא [דכתיב 'לכם' - וזה אינו מיוחד לכם], פירש הר' אביגדור דהיה מיירי באתרוג שנשתתפו בו סתם אבל כשנשתתפו לשם מצוה - יצא, כי באותה שעה שנטל שלו הוא. והנה הרשב"ם שם הקשה מאתרוג הקהל שיוצאים בו והא אתרוג השותפין הוא, ותיירץ דאמדינן דעתייהו שקנוהו על דעת שכל אחד בזמנו מקנים לו הקהל לו לבדו על מנת להחזיר ואין זה 'אתרוג השותפין'. ואולם הר' אביגדור נקט דמהני מעיקר הדין ולא מחמת אומדנא דהקנאה אלא מפני שבאותה שעה שנוטל שלו הוא. אכן לפ"ז צריך להבין מה החילוק אם נשתתפו מעיקרא לשם מצוה אם לאו.

ולכאורה יש לפרש דבריו עפ"י הרשב"א (שם), ומובא בקצה"ח (רמא) שגם הוא חולק על הרשב"ם ומפרש שאתרוג

שנשתתפו בו לשם מצוה שאני מידי דהוה אחצר השותפין שנדרו הנאה זה מזה דס"ל לראב"י (רפ"ה נדרים) דזה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו, וקיימא לן כוותיה. והנה בגמרא מבואר דטעמיה דראב"י משום ברירה, ופירש הר"ן [דלא כהרמב"ן] 'ברירה' במשמעות דעלמא, שהוא גדר ברירה זמנים שבכל עת משתמש האחד הוברר שבאותה שעה החצר כולה שלו ובשלו הוא משתמש ולא בשל חברו [ואף דקיי"ל בעלמא אין ברירה בדאורייתא, תירץ הר"ן דשותפין שאני. ואכ"מ]. והנה מפורש בגמרא דמתניתין מיירי בחצר שאין בה כדי חלוקה אבל בשיש בה כדי חלוקה אסור אף לראב"י. ופירש הר"ן שכשיש בה כדי חלוקה עומדת החצר להיחלק בגופה לחצאין ולא לזמנים, ורק כשאין בה דין חלוקה דקיימא לשותפות עולמית, עומדת החצר לברירת זמנים. ואם כן נראה בפשוטו שזו כוונת הרשב"א בחילוקו, שאם קנוהו לשם מצוה הרי אין בו דין חלוקה ומיועד הוא מעיקרא ליטלנו כל אחד בזמנו, ואמרינן שבשעה שנוטלו הוברר שהוא שלו לאותה שעה וכראב"י, ורק כשקנו שלא לשם מצוה עומד הוא לחלוקה ולא לברירה הלכך לא יצאו. ואם כן לכאורה יש לפרש כן גם בכוונת הר' אביגדור, דמש"ה יכול ליטול אתרוג השותפין שנשתתפו לשם מצוה, כי באותה שעה יש לו לבדו קנין הגוף לזמן.

[והנה הקשה האפיקי-ים (בהגהות בחדושי הגר"ש היימן ב"ב ב) לראב"י דאמרינן ברירת זמנים, אימתי הם שותפין הלא כל אחד בשעה משתמש שלו הוא לגמרי. אך המחזור בזה עפ"י הגרש"ק (במערכת הקנינים) שיסד שהחפץ מתחלק לזמנים ויתכן שיחשב בעלים כבר עתה רק על הזמן העתידי אם כי אינו בעלים על הזמן ההווה. והנה גדר בעלות השותפים הוא שלכל אחד מן השותפים יש בעלות על חלק מהחפץ, אלא שחלק זה אינו מסוים, [ולא דמי לשני חפצים של שני אנשים שנתערבו, שלכל אחד יש בעלות נפרדת על ממון מסוים אלא שאין אנו מכירים את הממון המסוים של כל אחד, משא"כ שותפין יש לכל אחד בעלות על חלק שאינו מסוים, שהרי בכל גרגר וגרגר שותפים הם]. ולדעת חכמים כל אחד מהשותפים הוא בעלים על חצי מהחצר [שאינו מסוים] בכל הזמן, ועל כן אסור המודר להשתמש בחצר, שהרי נהנה כעת מחלק חברו, ואילו לראב"י כל אחד הוא בעלים כבר עתה על חצי מהזמן שעד עולם, מחצית שאינה מסוימת. וכשמשתמש בחפץ הרי מברר שאותו הזמן הוא שלו, אבל עדיין הם בגדר 'שותפין' גם עתה כלפי הזמן העולמי העתידי, שחציו [שאינו מסוים] של זה וחציו [שאינו מסוים] של זה].

אלא שאין נראה כ"כ לפרש כן בכוונת הר' אביגדור, שאין כל רמז בדבריו לברירת זמנים והרי העיקר חסר מן הספר. וגם ברשב"א עצמו אין פירוש זה ברור, שהרי מציין שם למה שכתב בחדושי נדרים ואילו בנדרים מפרש הרשב"א כל הסוגיא כדרך הרמב"ן ולא כהר"ן, ועל כן ספק גדול אם כוונתו למהלך הנ"ל עפ"י הר"ן [אם כי יתכן שיש לרשב"א שני מהלכים בסוגיא בנדרים, כפי שמורה לשונו בב"ב].

ועל כן נראה יותר לפרש דברי הר' אביגדור עפ"י הרמב"ן בנדרים שם²², שפירש [וכ"ה בריטב"א] ד'ברירה' דאמרינן

²¹ וע' קה"י סנהדרין ד.

²² ומשמע לכאן שאם אמר לו בפירוש שדי מכורה לך היום, ולמחר אינה מכורה אלא שלי היא - הוי שיר חיובי בקנינו, בדומה לאחרין לפלוני. ולפ"ז צ"ל דהרא"ה לא מיירי בגמרא דהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי דמיירי בגמרא גבי גט. אך קשה א"כ אף כשאומר רק 'מכורה היום' הלא לכאורה דעתו שתחזור אליו אח"כ וא"כ הוי כאומר 'למחר אינה מכורה' [ושאני גט שאין שייך שיר הלכך מגורשת לעולם, אבל כאן מ"ט לא נדונו כאילו שיר להדיא]. וצ"ל שאין אומדנא מוכחת שכן דעתו. וצ"ע. וע' בענינים אלו בהרחבה בשיעור עח.

מהשותפים חשיב בעלים גמור על חצי מהחפץ ואילו לשיטת הרמב"ן כל אחד מהשותפין חשיב 'חצי בעלים' על כל החפץ.

וא"כ נראה שזו כוונת הר' אביגדור [ואולי גם הרשב"א], שגדר זה דחשיב 'חצי בעלים' על כל החפץ אמור רק בדבר שאין בו כדי חלוקה, אבל כשעומד החפץ להיחלק אזי הבעלות נחלקת בכמות, שחצי מהחפץ שייך לזה וחצי לזה, שהרי החפץ עומד להיחלק לכל שותף חצי. ועל כן אתרוג שלקחוהו למצוה שאינו עומד לחלוקה, יש לכל אחד בעלות גמורה בשעת נטילתו, שהרי הנטילה אינה פוגעת בבעלות חברו כלל, משא"כ באתרוג העומד לחלוקה, אין לכל אחד אלא חצי אתרוג הלכך אין יוצאים בו.

ולפי מהלך זה נראה שצריך לומר בדעת הר' אביגדור שגדר דין 'לכם' הוא בנטילה ולא בחפצא דהמינים, שהלקיחה היא שצריכה להיות לקיחת בעלים כדכתיב 'ולקחתם לכם', וכלפי הנטילה נידון הנוטל כבעלים על הכל, אבל אם החפצא מצד עצמו צריך שיהא 'לכם' הלא סו"ס אין בעצם החפץ בעלות גמורה לאחד מהם רק בעלות חלקית. [משא"כ לפי הר"ן דמדין 'ברירה' אתינן עלה, אזי אף אם תורת 'לכם' הוא בחפצא סו"ס הוברר באותה שעה שהאתרוג שלו לגמרי]. ועל כן הוצרך הרשב"ם לטעמא דאומדנא באתרוג הקהל, שניתן לכל אחד במתנה גמורה על מנת להחזיר - כי נקט שדין 'לכם' הוא בעיקר החפצא דהמינים, אבל הר' אביגדור סובר - כמודגש בדבריו - שהלקיחה היא שצריכה להיות לקיחת 'לכם' הלכך סגי בקנין הגוף לזמן, שבאותו הזמן שימושו נבחן כשימוש של בעלים גמורים.

התם אינה במשמעות שבכל מקום, וטעמא דראב"י הוא שחצר השותפים כולה שייכת לכל אחד מהשותפים, הלכך חשבינן לכל אחד שמשתמש בשלו ולא כמשתמש בשל חברו. והר"ן תמה על הדבר היאך יתכן דחשבינן שהחצר כולה שייכת לכל אחד בפני עצמו דאי דמר לאו דמר ואי דמר לאו דמר. [ואין לומר שסובר הרמב"ן שממון משותף הוי כ'תפוסת הבית' שאין בה בעלות פרטית לכל אחד מהיורשים אלא בעלות כוללת של רשות 'תפוסת הבית' - דודאי דין השותפין לאו היינו דינא דתפוסת הבית, וכדתנן (בחולין כה ועוד) דבהמת השותפין פטורה ממעשר בהמה ובהמה של תפוסת הבית חייבת, דבממון השותפין יש כמה בעלים כמנין השותפין ורק בתפוסת הבית חשיב דאיכא בעלים אחד, וכמו שנתבאר אצלנו בכ"מ]. ונראה שסברת הרמב"ן היא דלראב"י גדר בעלות כל שותף אינה בעלות גמורה על חלק מהחפץ אלא בעלות חלקית על כל החפץ, שהבעלות על החפץ אינה נחלקת בכמות אלא באיכות, שלכל שותף יש בעלות חלקית על כל הדבר, וענין הבעלות החלקית היינו שליטה מוגבלת בחפץ, שהרי בעלות השותף האחד מגבילה את בעלותו של חברו שאינו יכול לגרע ולהגביל זכויותיו של השותף האחר. ואם כן כאשר משתמש בחפץ שימוש שאינו פוגע בזכות חברו, חשיב אותו שימוש כמשתמש בתוך שלו לגמרי, שהרי כל החפץ בבעלותו ולא חציו. [ולפי דעה זו יתכן לדון שגם אדם שלישי המודר הנאה מאחד מן השותפים יכול להשתמש בחצר ברשות השותף האחר, מפני שהוא נידון כמשתמש משל השותף, ומאידך יש לדון אפכא דלעולם חשיב כמשתמש גם בשל המדיר שהרי נחשבת החצר כולה שלו עד כמה שאינו פוגע בזכות השני. ונחלקו בדין זה הרא"ה והרשב"א בנדרים שם]. ובקצרה, דלשיטת הר"ן כל אחד

